

PREDGOVOR

PRECEJ REDKO RAZMIŠLJAMO o tem, kaj je filozofija sama.² Res jo je izredno težko definirati. Študentje filozofije se seznanjajo predvsem s filozofijami *v množini*. Učni načrt za srednješolske profesorje jim redno ponuja Platona, Aristotela, Epikurja, stoike, Plotina in po »mračnem« srednjem veku, ki ga uradni učni načrti prepogosto zanemarjajo, še Descartesa, Malebrancha, Spinozo, Leibniza, Kanta, Hegla, Fichteja, Schellinga, Bergsona in nekaj sodobnikov. Za izpit morajo napisati razpravo, v kateri naj bi dokazali, da dobro poznajo vprašanja, ki jih izpostavljajo teorije tega ali onega avtorja. Druga razprava mora dokazati njihovo zmožnost razmišljanja o vprašanju, ki se označuje kot »filozofsko«, ker so ga na splošno obravnavali starejši ali sodobni filozofi. To samo po sebi ni prav nič sporno. Zdi se, da je prav s preučevanjem filozofij v množini, mogoče dobiti predstavo o filozofiji. A zgodovina »filozofije« vendarle ni isto kot zgodovina filozofij, če s »filozofijami« razumemo

² Omenimo delo G. Deleuza in F. Guattarija, *Qu'est-ce que la philosophie?*, Pariz 1991 [slov. prev: *Kaj je filozofija?*, prev. S. Pelko, Študentska založba, Ljubljana 1999], ki se po duhu in metodi zelo razlikuje od pričujočega dela, in knjižico A. Philonenka, *Qu'est-ce que la philosophie? Kant et Fichte*, Pariz 1991, ki v zvezi s Fichtejevimi in Kantovimi pismi zelo zanimivo zastavlja vprašanje bistva filozofije. V *Historisches Wörterbuch der Philosophie*, 7. zvezek (P–Q), Basel 1989, str. 572–927, je mogoče najti omembe vreden sklop študij o definiciji filozofije od antike do današnjih dni.

teoretske diskurze* in sisteme filozofov. Ob tej zgodovini je dejansko prostor tudi za preučevanje filozofskih obnašanj in življenja.

Pričujoče delo bi rado v splošnih in skupnih potezah poskusilo opisati prav zgodovinski in duhovni fenomen, kakršnega predstavlja antična filozofija. Bralec bi me lahko vprašal: Zakaj bi se omejili na antično filozofijo, ki je tako zelo oddaljena od nas? Lahko bi mu dal več odgovorov. Najprej je to področje, na katerem sem si, vsaj upam, pridobil določeno izvedenost. Potem je treba za to, da bi stvari razumeli, kot pravi Aristotel, videti, kako se te stvari razvijajo,³ treba jih je zapopasti v njihovem začetku. Zdaj o filozofiji govorimo, ker so Grki izumili besedo *philosophia*, ki pomeni »ljubezen do modrosti«, in ker se je tradicija grške filozofije prenesla v srednji vek in nato v moderno dobo. Fenomen je torej treba znova zapopasti v njegovem izvoru in se pri tem jasno zavedati, da je filozofija zgodovinski fenomen, ki se je začel v času in se razvijal do današnjih dni.

V tej knjigi nameravam razkriti globoko razliko med predstavo, kakršno so imeli o pojmu *philosophia* v antiki, in predstavo, kakršno si danes običajno ustvarjamo o filozofiji, vsaj v podobi, kakršno zaradi nujnosti univerzitetnega izobraževanja o njej posredujemo študentom. Zdi se jim, da so se vsi filozofi, o katerih se učijo, na vse pretege drug za drugim trudili, da bi vsak po svoje izumili novo, sistematično in abstraktno konstrukcijo, ki naj bi tako ali drugače pojasnila univerzum, ali da so – kadar gre za sodobne filozofe – poskušali razviti vsaj nov diskurz o jeziku. Iz teh teorij, ki bi jih lahko imenovali teorije »obče filozofije«, skoraj v vseh sistemih izhajajo doktrine ali kritike morale, ki iz splošnih načel sistema izpeljujejo

* Fr. *le discours* – v sodobnem filozofskem kontekstu ta izraz res lahko prevajamo predvsem kot diskurz, kar navaja na celovit sklop izjav, ki oblikujejo racionalni sistem. In takšen je tudi navedeni primer. V navezavi na antična besedila, kot se bo izkazalo kasneje v tej knjigi, pa je treba obdržati v mislih osnovne pomene (ki jih francoska beseda *discours* največkrat povsem naravno vsebuje) pogovora, poglobljene razprave ali zgolj govora kot ustnega izražanja misli ali uporabe zmožnosti govora. Izvorni termin iz grških besedil, na katerega se nanaša ta »diskurz«, je večinoma *logos*, ki se v slovenskih prevodih ustrezno s kontekstom prevaja različno, vsekakor pa ne kot »diskurz«. Op. prev.

³ Aristotel, *Politika*, I, 2, 1252 a 24.

sklepe za človeka in družbo ter tako spodbujajo k določeni izbiri življenja, k sprejemanju določenega načina obnašanja. Vprašanje, ali naj bi imela ta izbira življenja dejanske posledice, je popolnoma postransko in nebistveno. To ne sodi v perspektivo filozofskega diskurza.

Mislím, da je takšna predstava, če jo prenesemo na filozofijo antične dobe, zmotna. Pri tem seveda ne nameravam zanikati izredne zmožnosti antičnih filozofov za razvijanje teoretskih razmišljanj o najbolj izostrenih vprašanih teorije spoznanja, logike ali fizike. A to teoretsko dejavnost je treba umestiti v drugačen vidik od tistega, ki se nanaša na običajno predstavo o filozofiji. Najprej se – že vsaj od Sokrata – odločitev za neki način življenja ne umešča na konec filozofske dejavnosti kot nekakšen nebistveni privesek, ampak prav nasprotno, na začetek, v kompleksno mrežo medsebojnih vplivov med kritično reakcijo na druge eksistencialne drže, globalnim videnjem določenega načina življenja in gledanja na svet ter premišljeno odločitvijo samo; in ta odločitev torej do neke točke določa doktrino samo in način poučevanja le-te. Filozofski diskurz torej izvira iz izbire življenja in iz eksistencialne odločitve, ne pa obratno. In na drugem mestu: do te izbire in te odločitve nikoli ne pride v samoti; ni filozofije, niti filozofa zunaj neke skupine, skupnosti, skratka neke filozofske »šole«, in prav filozofska šola torej predvsem ustreza izbiri določenega načina življenja, določeni izbiri življenja, določeni eksistencialni odločitvi, ki od posameznika zahteva popolno spremembo življenja, spreobrnitev celotne biti, in nazadnje neki želji po bivanju in življenju na določen način. Taka eksistencialna izbira tudi sama implicira določeno videnje sveta in naloga filozofskega diskurza naj bi bila, da racionalno razkrije in upraviči to eksistencialno odločitev in tudi to predstavo o svetu. Teoretski filozofski diskurz se torej rojeva iz take začetne eksistencialne odločitve in vodi nazaj k njej, v kolikor s svojo logično in prepričevalno močjo z namero delovanja na sogovornika spodbuja učitelje in učence, naj res živijo v skladu s svojo začetno izbiro, ali pa je prenašanje določenega življenjskega ideala v prakso.

Reči hočem torej, da je treba filozofski diskurz razumeti z vidika načina življenja, čigar sredstvo in hkrati izraz je, in potemtakem